

# INGEBOEKT



## Taal in de klas

M. Hajer, T. Meestringa & E. Wagemans (red.): *Taal in de klas*. Lelystad: Stichting IVIO-SLO, 1993-1995. (Negen brochures met adviezen en tips voor onderwijs aan meertalige leerlingen. Omvang gemiddeld 20 p.; prijs 7,50 gulden per stuk.)  
(Besteladres: Stichting IVIO, Postbus 37, NL-8200 AA Lelystad, tel. 00-31-320-27.64.11.)

Enkele jaren geleden vertelde een onderwijzer me over dat jongetje dat wou tonen dat hij de zin 'België heeft vaak te kampen met slechte weersomstandigheden' begrepen had. De leerling begon meteen enthousiast te vertellen over zijn *kamp* met de scouts. Deze anekdote schoot me weer te binnen bij het lezen van de inleiding bij de brochurereeks *Taal in de klas*. Die inleiding wijst leraren van verschillende vakken en schoolleiders namelijk op het feit dat er vaak een kloof bestaat tussen de taalbeheersing die leraren van leerlingen op school (onbewust) vragen en dat wat meertalige en taalzwakke leerlingen werkelijk kunnen. Met deze reeks willen de uitgevers echter niet alleen op dat feit wijzen, er worden ook concrete tips gegeven waarmee een aantal problemen voorkomen of opgelost kunnen worden. Dat gebeurt in negen brochures, één met *Adviezen voor schoolleiders* en acht met *Tien tips voor ...*, telkens gericht op een specifieke

vakleraar: *de docent aardrijkskunde, beeldende vakken, biologie, geschiedenis, natuur- en scheikunde, Nederlands, vreemde talen, wiskunde*.

De brochure voor schoolleiders verschilt sterk van de andere, omdat ze uiteraard veel algemener is (bijvoorbeeld aandachtspunten die men moet onderscheiden bij de inhoud van een taalbeleid). Ze hoort echter wel degelijk thuis in de reeks, want een aantal tips uit de andere brochures is niet haalbaar als leraren niet gesteund worden door de school en de collega's. Heel degelijk zijn bij deze brochure trouwens de bijlagen, onder andere *Voorstel voor een taakverdeling*. Prettig voor schoolleiders zal ook de vaststelling zijn dat de auteurs wel degelijk rekening houden met 'weerstand in de school' (p. 15) en hierrond verder advies geven.

De brochure voor de leraar Nederlands staat eveneens een beetje apart, omdat juist dat Nederlands zo'n centrale rol speelt bij het schoolsucces. Persoonlijk zou ik me als leraar Nederlands bij het lezen van deze brochure eerder ontmoedigd voelen wat de haalbaarheid van een aantal tips betreft (bijvoorbeeld 'Verdiep u in de taal in methodes van andere vakken', 'Stel uw scholingsbehoefte vast'), maar gezien de overkoepelende rol van het Nederlands valt dat niet helemaal te vermijden. De meeste tips in de andere zeven brochures zijn gelukkig wel vrij concreet, worden goed uitgelegd en verantwoord, en kunnen door de leraren meteen uitgevoerd worden (bijvoorbeeld 'Gebruik in iedere les een vaste, herkenbare indeling en geef ieder onderdeel van de les expliciet aan').

Positief aan de reeks *Taal in de klas* als geheel is zeker dat het probleem van taal als struikelblok bij het overbrengen van lesinhouden duidelijk weergegeven wordt. Daarbij worden niet alleen vakspecifieke termen als voorbeeld gegeven, maar ook de typische taal van vraagstellingen in schoolboeken of op examens en algemene 'schooltaalwoorden' (bijvoorbeeld *verklaring, conclusie,...*). Nog te veel leraren zijn zich van deze typische schooltaal niet bewust en deze brochures kunnen er zeker toe bijdragen om leraren het belang van expliciete aandacht voor die schooltaal te doen inzien.

Een ander sterk punt dat ik reeds vermeldde, is dat een aantal tips inderdaad vrij meteen haalbaar is. Bovendien sluiten ze aan bij recente ontwikkelingen op het gebied van het onderwijs Nederlands als tweede taal. Zo wordt er wat woordenschatverwerving betreft, gewezen op het feit dat woorden niet enkel met definities uitgelegd kunnen worden, maar ook met voorbeelden of met non-verbale middelen (concrete voorwerpen, laten horen, voelen,...). In een aantal brochures wordt het onderscheid gemaakt tussen woorden die een

leerling enkel hoeft te begrijpen (receptief te kennen) en woorden die hij ook zelf moet kunnen gebruiken (productief te kennen). Verder wijzen de auteurs op het belang van het verwerken van woorden door ze op te schrijven of door er oefeningen mee te maken (dat wil zeggen: uitleggen alleen volstaat niet).

In verband met het verwerken van teksten gaan de auteurs grondig in op het activeren van de voorkennis van de leerlingen, op voorspellend lezen, en op manieren waarop titels, ondertitels, foto's, schema's en dergelijke gebruikt kunnen worden om tot een beter tekstbegrip te komen. Het belang van interactie tussen de leerlingen wordt aangehaald en er wordt een aantal manieren gesuggereerd om leerlingen te doen praten. Hier valt echter ook een lacune op. De auteurs vermelden wél herhaaldelijk het onderwijsleergesprek als actieve werkvorm, maar taakgericht werken, carrouselopdrachten, opdrachten met informatiekloten en dergelijke komen niet of nauwelijks ter sprake.

Er vallen nog enkele andere negatieve punten vrij meteen op. Zo wordt de groep leerlingen met taalachterstand bijna altijd omschreven als 'meertalige leerlingen', waarbij dan bedoeld wordt dat ze het Nederlands niet als moedertaal verworven hebben. Hoewel er in de inleiding van elke brochure op gewezen wordt dat ook moedertaalsprekers van het Nederlands problemen kunnen hebben met de schooltaal, schept deze definitie toch de indruk dat het bijna alleen de allochtonen zijn die problemen ondervinden. Bovendien is de term 'meertalige leerlingen' op zich verwarrend. Adequater zou 'taalzwakke leerlingen' zijn als overkoepelende term voor allochtone én autochtone leerlingen met taalmoeilijkheden in het Nederlands.

Verder blijkt dat de brochures per vak grotendeels parallel lopen (beeldende vakken en wiskunde wijken wat af, hoewel eigenlijk

niet helemaal duidelijk is waarom). De inleiding van elke brochure is nagenoeg identiek en bijna alle tips komen overal terug ('Structureer de les', 'Activeer de voorkennis van de leerlingen', 'Leg moeilijke woorden en vaktermen uit', 'Help de leerlingen bij het begrijpen van de vraag', 'Evalueer met de leerlingen de antwoorden', 'Laat leerlingen praten in de lessen', 'Stel relevante vragen in duidelijke taal', 'Werk samen met collega's Nederlands en andere vakken'). Men kan zich dan ook afvragen of de opsplitsing in brochures per vak zinvol is. Het is zeker van belang dat de leraren voorbeelden uit hun eigen vak krijgen en uit schoolboeken die ze zelf gebruiken. Dat is immers bijzonder verhelderend en concreet. Zou één brochure met de tien tips en dan telkens per vak een voorbeeld echter niet heel wat handiger (én milieuvriendelijker) geweest zijn?

Dan zou meteen ook vermeden worden dat een aantal tips om onduidelijke redenen niet overal terugkomt of verschillend geformuleerd wordt (het coderingssysteem voor schriftelijke taalfouten dat in onder andere de brochure natuur- en scheikunde wél staat, wordt bij geschiedenis bijvoorbeeld achterwege gelaten; de brochure geschiedenis bevat wel de tip 'Laat de leerlingen de nieuwe woorden verwerken', de brochure aardrijkskunde niet; 'Stel relevante vragen in duidelijke taal' uit de meeste brochures wordt bij natuur- en scheikunde 'Bekijk proefwerkvragen kritisch'). De eerste tip uit de wiskundebrochure ('Besef steeds dat taal voor leerlingen een probleem kan vormen') én de degelijke uitleg erbij zouden dan trouwens ook in het algemene deel verwerkt kunnen worden en hetzelfde geldt voor een aantal tips uit de brochure vreem-

de talen (bijvoorbeeld 'Vermijd, of als dat niet mogelijk is, bespreek ethnocentrisme en stereotypering in schoolboeken').

Kleinere storende elementen zijn onder andere de verwijzing naar een niet opgenomen adressenlijst (brochure Nederlands p. 6) en naar een videofilm 'Schoolse taalvaardigheden' waarvoor geen bibliografische referentie vermeld is (brochure Nederlands p. 14), het qua lay-out vreemde feit dat bij opsommingen het eerste woord vet wordt gedrukt (heel vaak niet het belangrijkste; cijfers of streepjes zouden duidelijker geweest zijn), en het feit dat van sommige voorbeelden uit schoolboeken niet duidelijk is wat ze nu eigenlijk moeten illustreren (bijvoorbeeld brochure geschiedenis p. 7 en 11).

Bij de negatieve opmerkingen moet ik ten slotte ook kwijt dat het wel erg jammer is dat er nergens verwezen wordt naar de schoolboekenreeks *Klimop* van het Steunpunt NT2 in Leuven (uitgegeven bij Plantyn, Deurne-Antwerpen). Het gaat hier om degelijk en uitgebreid materiaal dat in Vlaanderen gebruikt wordt juist om aan die schooltaal te werken en dan nog op een boeiende en motiverende manier. Een vergetelheid of juist zo'n stukje ethnocentrisme?

Samenvattend zou ik willen stellen dat deze reeks brochures, ondanks een aantal spijtige negatieve punten, toch als een heel lovenswaardig initiatief beschouwd mag worden. Het zou goed zijn als de brochures ook in Vlaanderen meer verspreid werden, want ze maken op een concrete manier een problematiek duidelijk waaraan elke leraar iets kan doen en ze geven een flink aantal direct haalbare tips.

Ann De Schryver  
Overwinningstraat 27  
3010 Kessel-Lo